

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 792.82.02.035/.036(477)»195»:7.072.3»19/20»
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-2-6>

Андрій ЄРЬОМЕНКО,
orcid.org/0000-0002-4349-4288
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри хореографії та музичного мистецтва
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(Суми, Україна) yeremenko.acco@gmail.com

Вікторія ГУРА,
orcid.org/0000-0002-7618-8113
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри музикознавства та культурології
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(Суми, Україна) gyravita@gmail.com

Андрій ДУШНИЙ,
orcid.org/0000-0002-5010-9691
кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) assotobile@ukr.net

**НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА ГРИ НА КЛАРНЕТІ У КИТАЇ ПЕРІОДУ
КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

У статті визначаються особливості національної школи гри на кларнеті у Китаї на сучасному етапі. Акцентовуються ключові фактори, що формують наративи китайського мистецтва гри на духових інструментах, кларнеті зокрема. Виокремлено постать Му Чжиціня (1889–1967) як першого китайського кларнетиста, фундатора, що заклав основи викладання гри на інструменті, а також виховав декілька поколінь видатних кларнетистів країни. Відмічено, що виконавець сформував засади національного стилю кларнетистів, викладаючи клас кларнету у Пекінському університеті, Шанхайському приватному інституті, Сичуанському художньому університеті та консерваторії.

Дослідником охарактеризовано сучасну систему музичної освіти, яку отримують майбутні представники китайської кларнетної школи, а також зазначено деякі негативні питання у кларнетному мистецтві Китаю. Наприклад, з'ясовано, що держава сьогодні ще не має єдиної затвердженої методико-педагогічної системи, на основі якої педагоги виховують кларнетистів. У мистецькій освіті Китаю спостерігається синтез європейського досвіду гри на інструменті та національних культурних традицій, інтонацій, тощо.

Виявлено також, що у репертуарі кларнетистів КНР переважають твори іноземних композиторів, зокрема і європейських. Натомість автори країни протягом останніх десятиліть почали більш активно писати музику в національному стилі для співвітчизників.

У дослідженні аналізується сучасна початкова та вища школи гри на кларнеті, виокремлюються заклади, що надають можливість студентам опанувати інструмент на професійному рівні. Серед таких одинадцять незалежних музичних вищих навчальних закладів: консерваторії (Шанхайська, Центральна, Китайська, Шеньянська, Тяньцзинь, Сінхайська, Уханська, Сіаня, Сичуані, Харбіна, Чжецзяна); інститути мистецтв (Цзилінський, Дальяньський, Шаньдуні, Чжецзяна, Нанкінський, Юньнані) та академії мистецтв (НОАК, Гуансі, Синьцзяна).

Автором зазначено тенденцію національної мистецької освіти китайців, яка в деякій мірі негативно впливає на кларнетне мистецтво країни загалом. Вона полягає в тому, що на початковому етапі навчання діти обов'язково вибирають собі музичний інструмент для опанування, і кларнет як європейський інструмент не має популярності у порівнянні зі скрипкою чи фортепіано. Окрім того опанування інструментом в широкому масштабі початкової освіти, яке активно підтримується соціальною та державною політикою в початкових школах, часто обмежується даним етапом навчання гри на кларнеті.

Ключові слова: кларнет, китайське духове мистецтво, виконавство на кларнеті в Китаї, національна школа, музична освіта.

Andrii YEROMENKO,

orcid.org/0000-0002-4349-4288

Ph.D. of Art,

Associate Professor at the Department of Choreography and Musical Art

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

(Sumy, Ukraine) yeremenko.acco@gmail.com

Victoria HURA,

orcid.org/0000-0002-7618-8113

Ph.D. in Education,

Senior Lecturer at the Department Musicology and Cultural Studies

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

(Sumy, Ukraine) gyravita@gmail.com

Andriy DUSHNIY,

orcid.org/0000-0002-5010-9691

Ph.D. in Education, Professor,

Head of the Department of Music Theoretical Disciplines and Instrumental Training

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) accomobile@ukr.net

THE NATIONAL SCHOOL OF CLARINET PLAYING IN CHINA DURING THE LATE XX – BEGINNING OF THE XXI CENTURY

The article defines the features of the national school of playing the clarinet in China at the current stage. The key factors shaping the narratives of the Chinese art of playing wind instruments, the clarinet in particular, are emphasized. The figure of Mu Zhiqin (1889–1967) is singled out as the first Chinese clarinetist, the founder who laid the foundations of teaching the instrument, and also educated several generations of outstanding clarinetists in the country. It is noted that the performer formed the foundations of the national style of clarinetists, teaching the clarinet class at Peking University, Shanghai Private Institute, Sichuan University of the Arts and Conservatory.

The researcher characterized the modern system of musical education that future representatives of the Chinese clarinet school receive, and also indicated some negative issues in the clarinet art of China. For example, it was found that the state still does not have a single approved methodical and pedagogical system based on which teachers educate clarinetists. In China's art education, there is a synthesis of the European experience of playing the instrument and national cultural traditions, intonations, etc.

It was also revealed that the repertoire of clarinetists of the People's Republic of China is dominated by the works of foreign composers, including European ones. Instead, the authors of the country during the last decades began to more actively write music in the national style for compatriots.

The study analyzes modern elementary and high schools of playing the clarinet, singles out institutions that provide students with the opportunity to master the instrument at a professional level. These include eleven independent musical higher education institutions: conservatories (Shanghai, Central, China, Shenyang, Tianjin, Xinghai, Wuhan, Xi'an, Sichuan, Harbin, Zhejiang); art institutes (Jilin, Dalian, Shandong, Zhejiang, Nanjing, Yunnan) and academies of arts (PLA, Guangxi, Xinjiang).

The author notes the tendency of the national artistic education of the Chinese, which to some extent negatively affects the country's clarinet art in general. It consists in the fact that at the initial stage of learning, children necessarily choose a musical instrument to master, and the clarinet as a European instrument is not popular compared to the violin or piano. In addition to mastering the instrument on a large scale in primary education, which is actively supported by social and state policy in primary schools, it is often limited to this stage of learning to play the clarinet.

Key words: *clarinet, Chinese wind art, clarinet performance in China, national school, music education.*

Постановка проблеми. Духове виконавство у Китаї на сучасному етапі має надзвичайно високий рівень розвитку та популярності. Його представляють різноманітні напрями: від народного і традиційного мистецтва до естрадно-джазового та класичного. Китайці щемливо відносяться до власної культури, а тому традиційні духові інструменти і виконавство на них є обов'язковою скла-

довою освітньої програми нації, починаючи із класів початкової школи. На відміну від музикування на традиційних дерев'яних духових інструментах, гра на класичних європейських духових інструментах, тривалий час ігнорувалася, а подекуди й зовсім нівелювалася у музичній культурі Китаю. Проте, сьогодні спостерігаємо протилежну ситуацію: кларнетове виконавство набу-

ває популярності та престижу серед китайських музикантів та поціновувачів мистецтва. У зв'язку із цим виконавство на кларнеті – європейському інструменті, що тривалий час безуспішно конкурував із духовими: баошен, соною, бау, хайді, шен, гуаньді, пай шен тощо, у наш час стрімко розповсюджується. Кларнет зайняв стабільну позицію в інструментарії Китаю, порівняно із європейським музичним мистецтвом, відносно нещодавно (на початку ХХ ст.). Значну роль у цьому процесі відіграло декілька факторів: європейське музичне мистецтво, удосконалення та оновлення інструментарію військових оркестрів, а також їх репертуару, відкриття вищих музичних шкіл та академій, тощо. Саме вони лягли в основу виникнення і становлення національної школи гри на кларнеті у Китаї, обумовивши вибір даного напрямку наукових пошуків.

Аналіз досліджень. Мистецтво гри на кларнеті, а також процеси його становлення в КНР активно досліджуються плеядою сучасних науковців. Серед таких, наприклад, відмітимо Ян Чжеюя, що характеризував національні школи кларнетного та саксофонного виконавства у праці «Формування та розвиток школи гри на кларнеті та саксофоні в Китаї» (Ян Чжеюй, 2022: 82-86). Дисертація Ден Цзякуня «Китайська оркестрова духовна музика у контексті діалогу культур» (Ден Цзякунь, 2019), присвячена китайській оркестровій духовій музиці, частково висвітлює і деякі аспекти гри на кларнеті. Наприклад, становлення духового мистецтва Китаю, зокрема і кларнетного, за європейським зразком, а також семантика кларнету у національно-ментальній музиці, тощо. У числі публікацій дослідника виокремимо й таку, що присвячена суто кларнету в китайському духовому мистецтві – «Творче амплуа кларнета у китайській духовій оркестровій музиці на прикладі творчості Чень Цяня» (Ден Цзякунь, 2018: 71-76).

Виконавські та соціокультурні чинники розвитку мистецтва гри на кларнеті в Китаї аналізуються у публікації «Концерт для кларнета в творчості китайських композиторів» Чжан Цзяхао (Чжан Цзяхао, 2023: 235-246). Поєднання виконавської техніки китайських кларнетистів із її емоційним забарвленням та вираженням аналізується у статті автора Ning Xu «Analysis of Clarinet Performance Technology and Emotional Expression / Аналіз техніки виконання та емоційного вираження на кларнеті» (Ning Xu, 2020: 841-844).

Значення репертуару для кларнету у процесах національного становлення та розвитку мистецтва гри на кларнеті розкривається у роботі Чжан Цзя-

хао «Твори крупної форми для кларнета в музиці Європи та Китаю» (Чжан Цзяхао, 2024). Дисертаційне дослідження науковця висвітлює питання особливостей композицій крупної форми європейських композиторів, а поряд із тим – характеризує композицію та стилістику виконання творів для кларнету китайських авторів.

Відзначимо, що питання становлення китайської національної школи гри на кларнеті розкривають як українські публікації, так і дослідження зарубіжжя. Такий спектр розглядається у синтезі із тематикою еволюції мистецтва гри на кларнеті у Китаї в цілому.

Мета статті – виявити особливості функціонування національної школи гри на кларнеті у Китаї кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. Кларнет з'явився у китайському музичному мистецтві, порівняно із європейським, відносно нещодавно. Досвід гри на інструменті почав систематизуватися лише у першій половині ХХ століття. Першим із кларнетистів Китаю був Му Чжицин (1889–1967), який також заклав основи викладання гри на інструменті. Музикант формував принципи національного стилю кларнетистів у стінах Пекінського університету, Шанхайського приватного інституту, Сичуанського художнього університету, а пізніше – став першим викладачем по класу кларнету в Сичуанській консерваторії, виховавши велику кількість представників кларнетного мистецтва Китаю (Ян Чжеюй, 2022: 84).

У 50-х роках, а особливо у 80-тих – спостерігається прогрес як у виконавській практиці, так і в педагогіці викладання, що головним чином виявилось у структуризації технічних прийомів і удосконаленні теорії методики (Чжан Цзяхао, 2023: 237). Значна кількість китайських кларнетистів, отримавши освіту за кордоном, почали аналізувати і досліджувати проблеми мистецтва гри на інструменті у межах власної країни. Китайська національна школа гри на кларнеті у професійному напрямі почала формуватися та активно розвиватися у другій половині ХХ століття.

Її основою є синтез європейської техніки із національним мелосом Китаю. Розвиток сучасної національної школи кларнету в Китаї значною мірою залежить від колективного музикування, а також музичної освіти.

Навчання гри на кларнеті в Китаї сьогодні здійснюється у двох напрямках: загальна підготовка, а також професійна освіта. Перший – зазвичай розпочинається у початкових класах школи переважно у вигляді факультативів чи гурткової

роботи, особистого захоплення і спрямований на загальний різнобічний розвиток дитини. Школи та батьки зацікавлені у музичній освіті підростаючого покоління, оскільки заняття духовним мистецтвом сприятливі як для удосконалення розумових здібностей дітей, так і для їх фізіологічного стану. Такі уроки позитивно впливають на формування смаку, естетичної культури, емоційного інтелекту учнів.

У загальній підготовці учнів по класу кларнету в Китаї не вимагається наявність природного хисту до гри на інструменті і вимоги до його опанування. Інструментами музикантів-початківців часто стають кларнети марок «Сінхай» чи «Байлін» китайського виробництва або ж тайванський фірми «JIPTE». Пізніше виконавці звертаються до покупки кларнетів японського виробництва «YAMANA» чи французького «BUFFET» (Ning Xu, 2020: 842).

Через деякий час після занять педагог пропонує учням початкових класів скласти іспит на визначення кваліфікації, який проводять музичні асоціації та вищі навчальні заклади. Вони здійснюють активну роботу із питань організації, визначення та перевірки рівнів професійної підготовки виконавців. Дана традиція була започаткована у 1988 році, коли Шанхайська асоціація музикантів вперше провела такий екзамен. Впровадження екзаменаційної системи у Китаї зіграло позитивну роль у становленні та розвитку освіти за класом кларнету. Подібні перевірки дозволили студентам співпрацювати на сцені, переймати досвід, отримувати експертну оцінку та наставництво. Одержаний у випадку успішного складання іспиту сертифікат виступає підтвердженням належного рівня володіння кларнетом та відповідну якість техніки музиканта. Оскільки дітям на ранніх етапах оволодіння кларнетом необхідна висококласна технічна підготовка, тому екзамени у класі мають особливо важливе значення, оскільки за його результатами можливо виявити рівень засвоєння тих чи інших навичок гри. Проте, серед китайців існує тенденція, яка полягає в тому, що високий рівень гри кларнетиста-аматора не означає, що дитина може стати професійним музикантом. Більшість учнів при вступі до середньої школи залишають уроки, обмежуючись лише наявним рівнем техніки гри на кларнеті.

Професійна освіта кларнетистів спрямована на поглиблене вивчення техніки гри на інструменті, систематичний та прогресивний розвиток навичок виконавців, формування умінь інтерпретувати музику різних стилів та епох. Для вступу на дану спеціальність у Китаї, як і в Україні, перед-

бачається проходження абітурієнтом спеціального творчого конкурсу і його відповідність критеріям таким як: відповідний рівень володіння інструментом, наявність таланту та відчуття музики, що в КНР має значення у процесі здобуття вищої професійної освіти кларнетиста.

Підготовку професійних виконавців на кларнеті у вищих навчальних закладах Китаю можна поділити за категоріями: незалежні музичні школи, консерваторії, педагогічні ВНЗ, а також здобуття комплексної вищої освіти. Мистецька освіта незалежних музичних шкіл забезпечується завдяки функціонуванню музичних інститутів, консерваторій та художньо-культурологічних ВНЗ для підготовки вокалістів, інструменталістів, музикантів-теоретиків та композиторів. Автономні вищі музичні школи та художні інститути на сьогодні є одними із найбільш висококласних навчальних закладів країни, що надають якісну мистецьку освіту студентам. Їх метою є підготовка музично-обдарованої молоді. Вони виховують інструменталістів, вокалістів, теоретиків та інших мистецьких діячів, здатних вражати своєю творчістю і здобувати славу та визнання як у Китаї, так і в світі. Клас кларнету випускає спеціалістів, що мають надзвичайно високий рівень техніки гри на інструменті.

На сьогодні у Китаї працюють одинадцять незалежних музичних вищих навчальних закладів. Це консерваторії: Шанхайська, Центральна, Китайська, Шеньянська, Тяньцзині, Сінхайська, Уханська, Сіаня, Сичуані, Харбіна, Чжецзяна. На їх базі функціонують початкові та середні школи.

Серед незалежних провінційних та міських мистецьких закладів із музичними спеціальностями зазначимо інститути мистецтв: Цзилія, Далянський, Шаньдуна, Чжецзяна, Нанкінський, Юньнані. До їх числа відносяться також академії мистецтв: НОАК, Гуансі, Синьцзяна. Щороку кожен із них набирає значну кількість абітурієнтів, зокрема і по класу кларнету. Як правило випускники академій та інститутів викладають гру на кларнеті у межах початкової та середньої шкіл (Ning Xu, 2020: 843).

Основою національної школи студентів-кларнетистів Китаю, що навчаються у незалежних консерваторіях, а також мистецьких інститутах і академіях виступають акценти на розвитку якісних професійних навичок та вузько спрямована діяльність на вдосконалення виконавських можливостей і здібностей музикантів-духовиків. Поруч із тим комплексні музичні заклади особливо увагу приділяють гуманітарному підходу в освіті, розширюючи межі освітніх послуг та

включаючи літературу, історію, філософію, теорію мистецтв до курсу гри на кларнеті.

Переважає більшість кларнетистів, що вступає до незалежних консерваторій здобувають освіту протягом 10 років. Вони повинні належним чином оволодіти мистецтвом інтерпретації творів, технічної майстерності, виконавської культури.

У період останнього десятиліття китайські кларнетисти часто представляють національну виконавську школу досить гідно, конкуруючи із закордонними музикантами на високому рівні. Серед сподвижників та реформаторів національної кларнетової школи відомими є Чжан У, Гу Пен, Чжень Кайхао (Чжан Цзяхао, 2023: 240).

Аналізуючи питання кларнетового виконавства в Китаї, відмітимо також і деякі негативні його сторони. Наприклад, у зв'язку із орієнтацією на європейський досвід гри на кларнеті, а також відсутності методичної та педагогічної літератури, китайськими педагогами до цього часу не було сформовано єдину національну педагогічну систему кларнетового виконавства. Більшість педагогів використовують методики запозичені із різних шкіл світу, наприклад, євро-

пейської чи української, що в свою чергу заважає стандартизації техніки гри на кларнеті на національному рівні.

Відсутність достатньої кількості навчальної літератури національного зразка спонукає педагогів використовувати іноземні джерела, що в свою чергу негативно впливає на розвиток сучасної китайської школи гри на кларнеті, оскільки не завжди відповідає ментальності та культурі його народу.

Окремо слід відмітити недостатню кількість творів композиторської школи Китаю у сучасному кларнетовому мистецтві. Виконавці значно частіше включають до репертуару композиції іноземних авторів, а розробка національного репертуару для кларнету проходить у повільному темпі.

Висновки. Сучасна національна школа гри на кларнеті у Китаї сформувалася відносно нещодавно на основі засад європейської виконавської практики. Сьогодні китайські кларнетисти продовжують активно переймати досвід іноземних педагогів, виконавців та впроваджувати його у галузі власного духового мистецтва, яке знаходиться у фазі активного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ден Цзякунь. Китайська оркестрова духовна музика у контексті діалогу культур: дис. ... канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03. Музичне мистецтво. Львів, 2019. 193 с.
2. Ден Цзякунь. Творче амплуа кларнета у китайській духовій оркестровій музиці на прикладі творчості Чень Цяня. *Українська музика: науковий часопис*. Львів: ЛНМА ім. М. В. Лисенка, 2018. Число 3 (29). С. 71–76.
3. Єрємєнко Н., Стахевич О. Народно-інструментальне виконавство Китаю. *Слобожанські мистецькі студії*. 2024. Вип. 1 (04). С. 30–34.
4. Чжан Цзяхао. Твори крупної форми для кларнета в музиці Європи та Китаю: дис. ... док. філософії : спец. 025 Музичне мистецтво. Одеса, 2024. 217 с.
5. Чжан Цзяхао. Концерт для кларнета в творчості китайських композиторів. *Музичне мистецтво і культура*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 36. Кн. 2. С. 235–246.
6. Ян Чжеюй. Формування та розвиток школи гри на кларнеті та саксофоні в Китаї. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства: матер. і тези VIII Міжнар. конф. молодих учених та студ. (14–15 жовтня 2022)*. Одеса, 2022. Т. 1. С. 82–86.
7. Ning Xu. Analysis of Clarinet Performance Technology and Emotional Expression. *International Conference on Economics, Education and Social Research (ICEESR 2020)*. Francis Academic Press, 2020. Pp. 841–844.
8. 郭华. 试论单簧管艺术民族化的几个问题 《大舞台》2012年05期 ISSN1003 1200 第64页65页.
9. 晏斐. 浅谈单簧管应该주의的几个问题 // 音乐天地. 西安, 2007, 第3期. 51–52 页.

REFERENCES

1. Den Tsziaakun. (2019). *Kytaiska orkestrova dukhova muzyka u konteksti dialohu kultur* [Chinese orchestral brass music in the context of the dialogue of cultures] : dys. ... kand. mystetstvovznavstva : spets. 17.00.03. Muzychne mystetstvo. Lviv. 193 s. [in Ukrainian].
2. Den Tsziaakun. (2018). *Tvorche amplua klarneta u kytais'kii dukhovii orkestrovii muzytsi na prykladi tvorchosti Chen Tsiانيا* [The creative role of the clarinet in Chinese wind orchestra music based on the example of Chen Qian's work]. *Ukrainska muzyka: naukovyi chasopys*. Lviv: LNMA im. M. V. Lysenka. Chyslo 3 (29). Pp. 71–76. [in Ukrainian].
3. Yeromenko, N., Stakhevych, O. (2024). *Narodno-instrumentalne vykonavstvo Kytaiu*. [Folk instrumental performance of China]. *Slobozhanski mystetski studii*. Vyp. 1 (04). Pp. 30–34. [in Ukrainian].
4. Chzhan Tsziaakhao. (2024). *Tvory krupnoi formy dlia klarneta v muzytsi Yevropy ta Kytaiu* [Large-scale works for clarinet in the music of Europe and China] : dys. ... dok. filosofii: spets. 17.00.03 Muzychne mystetstvo. Odesa. 217 s. [in Ukrainian].

5. Chzhan Tsziaxhao. (2023). *Kontsert dlia klarneta v tvorhosti kytaiskyykh kompozytoriv* [Clarinet concerto in the works of Chinese composers]. *Muzychne mystetstvo i kultura*. Odesa: Vydavnychy dim «Helvetyka», 2023. Vyp. 36. Kn. 2. Pp. 235–246. [in Ukrainian].

6. Yan Chzheiu. (2022). *Formuvannia ta rozvytok shkoly hry na klarneti ta saksofoni v Kytai* [Formation and development of the clarinet and saxophone school in China]. *Muzychna ta khoreohrafichna osvita konteksti kulturnoho rozvytku suspilstva: mater. i tezy VIII Mizhnar. konf. molodykh uchenykh ta stud. (14–15 zhovtnia 2022)*. Odesa. T. 1. Pp. 82–86. [in Ukrainian].

7. Ning Xu. (2020). Analysis of Clarinet Performance Technology and Emotional Expression. *International Conference on Economics, Education and Social Research (ICEESR 2020)*. Francis Academic Press. Pp. 841–844.

8. 郭华. (2012). 试论单簧管艺术民族化的几个问题 [About some issues of nationalization of clarinet art in China]. *《大舞台》2012年05期 ISSN1003 1200 第64页65页* [in Chinese].

9. 晏斐. (2007). 浅谈单簧管应该주의的几个问题 [About some important issues in playing the clarinet] *音乐天地*. 西安, 2007, 第3期. 51–52 页 [in Chinese].